

Birtokvédelem Tulajdonszerzismódok I. (Eredeti szerzismódok)

a birtokvédelem

A birtokhoz fűződő két jogkövetkezmény (**védelem**, **tulajdonkeletkeztetés**) közül a **védelmi hatás** az általánosabb. Míg a birtok csak további, szorosan körülírt feltételek meglétében eredményez a birtokos javára tulajdonjogot (tulajdon-keletkeztető hatás), a **védelmi hatás** pusztán a birtoklás ténylegességéhez fűződik a **civilis possessor** részére.

A birtokos számára a védelem szüksége két esetben merül fel:

- a) ha a hibátlan módon szerzett dolog békés birtoklásában őt **zavarják** (ún. **birtokháborítás**): a birtokos igénye itt a **birtokháborítás megszüntetésére** irányul;
- b) ha tőle az általa birtokolt dolgot (akár egy harmadiktól hibásan szerzettet is) **TILOS ÖNHATALOMMAL elvonják** (ún. **kivetés**): ilyenkor a birtokból kivetettnek a korábbi birtokállapot helyreállítására van igénye, tehát arra, hogy a dolgot **visszakapja**.

possessorius eljárás

A birtokvédelmi eljárásban egyedül annak a **ténykérdésnek** van jelentősége a vita eldöntése szempontjából, hogy a felek közül **melyik tekintendő birtokosnak**, melyik **birtokháborító**nak, ill. **melyikük HIBÁTLAN** vagy **HIBÁS birtokos** a másikkal szemben.

ezért nevezzük a birtokra alapított, a **birtokláshoz való jog** kérdésének **kizárásával** egyedül a „**POSSESSUM**” körül forgó perenkívüli eljárást **possessorius** (birtok-) eljárásnak (a magyar jogi szóhasználatban „**sommás**” **birtokpernek**), amely általában csupán **ideiglenesen rendezi** a felek közti jogviszonyt, míg a végleges rendezés a jogkérdésre alapított **petitorius perre** (a magyarjogi nyelvben: „**rendes**” **birtokperre**) vagyis tulajdonkeresetekre, idegen dologbeli jogosultak kereseteire marad: a birtokvédelmi eljárásban **esetleg alulmaradt jogos birtokos később** ezzel kényszerítheti győztes ellenfelét a dolog kiadására.

a birtokvédelem indokai

a) A birtokvédelem első indoka, hogy a **hibátlanul szerzett békés birtoklás erőszakos megsértése** egyúttal **megsértése a jogrend** által az önhatalom gyakorlásra (önbíráskodásra) kimondott **általános tilalomnak** is.

Amikor tehát a jog a **birtoklás fennálló rendjét** védi, akkor ezzel egyszerre mind **a közrendet** is oltalmazza.

A birtokvitáknak igazságszolgáltatási útra terelése azonban **nem jelenti**, hogy az **önhatalmat** teljesen **nélkülözni** lehetne.

A **hibátlan birtokhelyzetben** lévőnek meg kellett engedni, hogy akárcsak a személye ellen irányuló **jogtalan támadással szemben**, a birtoka védelmében is a **DEFENZÍV ÖNHATALOMHOZ** (jogos védelem) folyamodjék.

Más a helyzet az **offenzív önhatalommal** (önsegély), amelyet

- a klasszikus jog még **korlátlanul megengedett** a hibás birtokossal szemben, tekintve, hogy ekkor még nem épült ki a könnyen elérhető bírósági szervezet,
- a jusztiinianuszi jog azonban már csupán **kivételes esetekre** tartotta meg.

a birtokvédelem indokai (2)

b) A *possessorius* birtokvédelem másik jogpolitikai indoka az a köztapasztalat, hogy akik valamely dolgot **ténylegesen birtokolnak**, azok az esetek túlnyomó többségében valójában **egyszersmind tulajdonosok** (ill. egyéb jogosultak) is.

Amikor tehát a jog a birtokost (EGYSZERŰSÍTETT KÖNNYÍTETT) védelemben részesíti, egyedül a hibátlan birtoka alapján, akkor az esetek túlnyomó többségében ezzel valójában magukat **a tulajdonosokat védi**.

A birtok ebben az összefüggésben nem más, mint **a külvilág számára** észlelhetetlen **tulajdonjognak a külső látszata**, ezért a birtokvédelem lényegében véve nem más, mint a látszat védelme.

Ha a tulajdonosok ezt a **EGYSZERŰSÍTETT KÖNNYÍTETT védelmet** nem kapnák meg, annak végső soron saját maguk látnák kárát.

Amennyiben ui. már a pusztá birtokban maradásukhoz is megkívnának tőlük joguk bizonyítását, ez azt jelentené, hogy az, **aki tulajdonjogát nem tudná bizonyítani**, teljesen védtelen maradna, bárki megfoszthatná őt a tulajdonától.

A birtokvédelem tehát **a tulajdonjognak elengedhetetlen kiegészítője**, amely nélkül az tökéletlen volna. (lásd: *ius possessionis*, mint a tulajdonjog részjogosítványa)

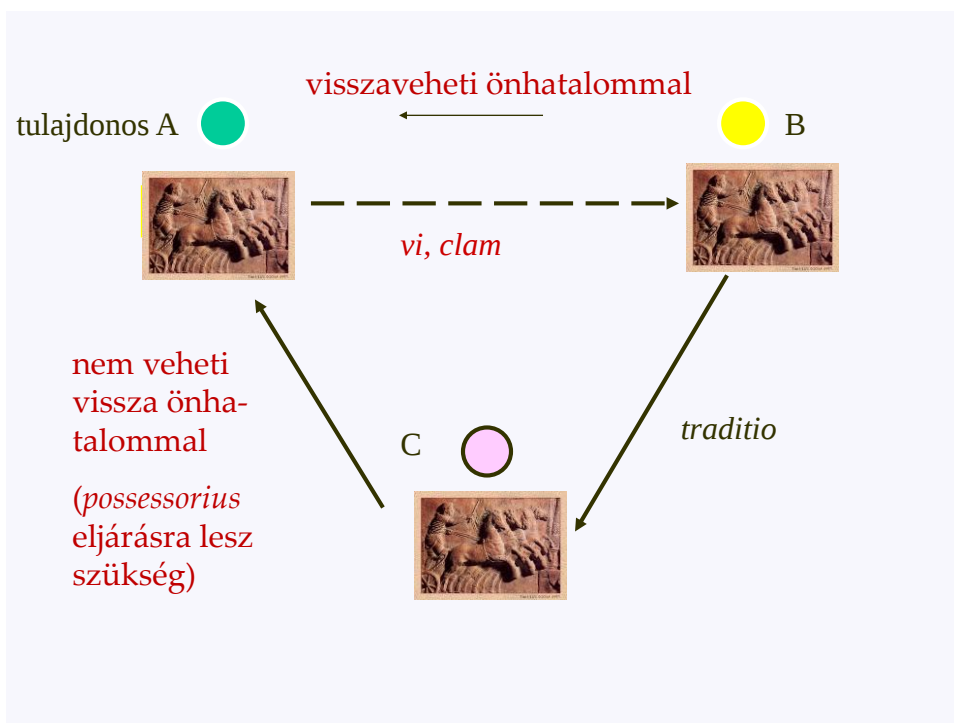
a birtokvédelem indokai (3)

c) A pusztá birtoklás tényén alapuló védelemnek az előnyét természetesen olyanok is élvezhetik, akiknek ez a védelem végeredményben nincs is szánva, ti. a **nem-tulajdonosok**. E nem kívánatos eredmény azonban elkerülhetetlen, ez **a könnyített védelem ára**.

A jogkérdést kizáró *possessorius* védelem tudniillik oda is vezethet, hogy benne a **nem-tulajdonos győzedelmeskedik** a tulajdonos felett. Ilyenkor a tulajdonos érdekében megalkotott intézmény a tulajdonos ellen fordul.

Ez azonban nem baj, mert a birtokvédelmi eljárásban alulmaradt tulajdonosnak módjában áll, hogy ellenfelével szemben – akit először megvédett a jogrend – **tulajdonkeresetével** (*petitorius keresettel*) eredményesen lépjen fel, és tulajdonjogára **hivatkozva** megszerezze a vitatott dolog birtokát, feltéve persze, hogy állítólagos tulajdonjogát be is tudja bizonyítani.

Ebben az értelemben tehát a birtokvédelmi eljárás lényegében nem más, mint **előcsatározás a tulajdonperbeli kedvező alperesi pozícióért**.

a birtokvédelem kialakulása

a *possessorius* birtokvédelem intézményrendszerét a **praetor** alkotta meg fokozatosan a **második pun háborút** (Kr.e. 218-201) követő időben

A *praetor* először (1) a **közföldek** birtokosainak, pusztán birtokuk alapján adta meg a nem nélkülözhető védelmet.

Hasonló igény jelentkezett (2) a **precariumba** kapott földek birtokosai részéről is, mivel a *precarium* addig, mint tisztán szívességi viszony, a jog világán kívül esett.

Utóbb (3) a **magántulajdonban** álló valamennyi ingatlanra, majd (4) az **ingókra** is kiterjesztették a védelmet.

A birtokvédelmet a *praetor* államigazgatási eljárásban, **interdictum**okkal biztosította. Ezek *formula*-mintáit, valamint a jogos önhatalom igénybevételeinek feltételeit *edictumában* meghirdette.

interdicta retinendae possessionis - interdicta recuperandae possessionis
(a megzavart birtokhelyzet megtartására - az elvont dolog visszaszerzésére)

interdictum simplex - interdictum duplex

birtokvédelem a klasszikus jogban

A meglévő birtok **háborítás elleni** védelmére és a **tilos önhatalommal elvont birtok visszaszerzésére** a - *duplex*-ként alkalmazott *praetori **interdictumok***, ill. - ugyanazon feltételek mellett magának a másikkal szemben **hibátlan birtokosnak** az **ÖNHATALOM** gyakorlása szolgáltak.

A két védelmi eszköz közti **választás a birtokos joga**, a gyakorlatban azonban a sértett fél rendszerint **olyankor folyamodik** hatósági védelemért, amidőn a sérelem önhatalommal való kiküszöbölésére irányuló előző kísérlete **nem járt sikerrel**.
A klasszikus kori interdiktális védelem tehát **nem is annyira az önhatalom alkalmazása ellen** irányult (csak ha az tilos), mint inkább **azt támogató intézmény** volt.

A védelem elvei különböznek a szerint, hogy **ingatlan** vagy **ingó** dolog-e a birtokvédelem tárgya

ingatlanok birtokvédelme

interdictum uti possidetis (A)

Interdictum uti possidetis-t abban az esetben bocsát ki a *praetor*, amidőn az előtte megjelent folyamodó az ingatlant az *interdictum* kiadása idején birtokolva azt állítja, hogy alperes őt az ingatlan békés birtoklásában **zavarta**.

az *interdictum uti possidetis* legegyszerűbb alkalmazási esetének eseménysora a következő:

1.	A zavarja F -t az ingatlan birtoklásában
2.	F a zavarás ellen interdictumot kér a praetortól
3.	Praetori vizsgálat (simplex)
4.	A praetor megállapítja az indokolatlan zavarást
5.	F -nél hagyja a dolgot és eltiltja A -t a zavarástól
	(megtartó hatály)

ingatlanok birtokvédelme (2)

interdictum uti possidetis (B)

Az eseménysor, melyben az *interdictum uti possidetis* alkalmazásra kerül, azonban így is lejátszódhatott:
(a zavarás csak egy önhatalmú, sikertelen kísérlet a dolog visszaszerzésére a korábbi birtokos által)

-2.	Eredetileg A hatalmában volt az ingatlan	
-1.	Az ingatlant F elvette tőle erőszakkal	
1.	Erre A visszakarja tőle venni az ingatlant, de ez nem sikerül, de zavarja F -t a birtoklásban	
2.	F a zavarás ellen <i>interdictum</i> ot kér a praetortól	
2a.	Ezzel szemben A kifogást emel és F hibás birtoklására hivatkozik (exceptio vitiosae possessionis)	
3.	Praetori vizsgálat (duplex)	
4.	A nem tudja bizonyítani, hogy F korábban erőszakkal vette el tőle a dolgot, vagyis, hogy F hibás birtokos	A sikeresen bizonyítja, hogy F korábban erőszakkal vetette őt ki az ingatlan birtokából
5.	A praetor F -nél hagyja a dolgot, eltiltja A -t a zavarástól	A praetor visszaadja A -nak a dolgot
	(megtartó hatály)	(visszaszerző hatály)

ingatlanok birtokvédelme (3)

interdictum unde vi (A)

Az *interdictum unde vi* a közönséges erőszakot (*vis cottidiana*) alkalmazó ingatlanfoglaló elleni védelmi eszköz, amely a birtok visszaszerzésére irányul, feltéve, hogy a kivetés egy éven belül történt.

Az egyszerűbb eseménysor váza a következő:

1.	A kivette F -t (nem fegyveres) erőszakkal az ingatlanból, tehát A birtokolja azt
2.	F a visszaszerzés érdekében <i>interdictum</i> ot kér a praetortól
3.	Praetori vizsgálat (simplex)
4.	A praetor megállapítja az erőszakos kivetést
5.	Visszaadja a dolgot F -nek
	(visszaszerző hatály)

ingatlanok birtokvédelme (4)

interdictum unde vi (B)

Az eseménysor azonban úgy is elképzelhető, hogy a bepanaszolt kivetés annak eredménye, hogy a korábbi birtokos önhatalommal sikerrel visszafoglalta az ingatlant:

-2.	Eredetileg A hatalmában volt az ingatlan	
-1.	Az ingatlant F elvette tőle erőszakkal	
1.	Erre A visszavette tőle megengedett (nem fegyveres) erőszakkal az ingatlant, tehát ő birtokolja azt	
2.	F a visszaszerzés érdekében interdictumot kér a praetortól	
2a.	Ezzel szemben A kifogást emel és F hibás birtoklására hivatkozik (exceptio vitiosae possessionis)	
3.	Praetori vizsgálat (duplex)	
4.	A nem tudja bizonyítani, hogy F korábban erőszakkal vette el tőle a dolgot, vagyis, hogy F hibás birtokos	A sikeresen bizonyítja, hogy F korábban erőszakkal vetette őt ki az ingatlan birtokából
5.	A praetor F -nek <i>visszadja</i> a dolgot (visszaszerző hatály)	A praetor A -nál <i>hagya</i> ja a dolgot (megtartó hatály)

ingatlanok birtokvédelme (5)

interdictum de vi armata

Az *interdictum de vi armata* az *unde vi* szigorúbb esete: az ellen megy (egy éven túl is), aki a felperest csoportos vagy fegyveres erőszakkal verte ki az ingatlan birtokából.
Ellene nem hozható fel az *exceptio vitiosae possessionis*, vagyis a *vis armatat* alkalmazó nem hivatkozhat a felperes vele szembeni hibás birtokára.
Az eseménysor így vázolható:

-2.	Eredetileg A hatalmában volt az ingatlan	
-1.	Az ingatlant F elvette tőle erőszakkal	
1.	A kivette F -t meg nem engedett (fegyveres vagy csoportos) erőszakkal az ingatlanból, tehát A birtokolja azt	
2.	F a visszaszerzés érdekében interdictumot kér a praetortól	
3.	Praetori vizsgálat (simplex)	
4.	A praetor megállapítja a fegyveres erőszakkal történt kivétést	
5.	Visszaadja a dolgot F -nek	
	(visszaszerző hatály)	

az ingók birtokvédelme

Az ingó dolgok birtokának védelmére a klasszikus korban mind **háborítás**, mind pedig **elvonás** esetére, az ugyancsak igénybe vehető **önhatalom** (önvédelem, ill. a hibás birtokossal szembeni önsegély) **mellett, egyetlen** *possessorius* jogeszköz szolgált: az ***interdictum utrubi***

Ez az *interdictum* is **duplex**, a benne foglalt parancs mindkét félhez szól.

Az eljárást közülük az nyeri meg, aki az *interdictum* kiadását **megelőző évben az ingó dolgot hosszabb időn át birtokolta** mint ellenfele, feltéve, hogy birtoka vele szemben nem hibás.

Megegyezik tehát az ingatlanok birtokvédelmének elveivel annyiban, hogy a hibás birtokossal szemben egy éven belül viasszaszerző hatályú.

Az alapvető eltérés abban van, hogy itt NEM az *interdictum* kiadásakor, tehát a jelen pillanatban hibátlan birtok a **mérvadó**, hanem az, hogy a felek közül ki birtokolta **a dolgot a megelőző évben hosszabb ideig HIBÁTLANUL**.

A birtoklás idejének számításánál mindkét fél hozzászámíthatja a magáéhoz **elődei hibátlan birtokát**, vagyis azokét, akiktől a birtokot *traditio* útján (nem pedig önhatalommal) szerezte (*accessio possessionis*).

az ingók birtokvédelme (2)

Az *utrubi viasszaszerző hatálya* tehát **szélesebb körű**, mint az ingatlan-birtok védelmére szolgáló *interdictumoké*.

Ezeknél a dolog csupán a hibás birtokostól szerezhető vissza, az *utrubi*val viszont **a hibátlantól is**, ha ti. ez rövidebb ideig birtokolt ellenfelénél.

Az *utrubi* alkalmazásánál végeredményben a **következő alapesetek** fordulhatnak elő (3):

- a) **hibátlan birtokos** áll szemben a **hibás birtokossal** (pl. a meglöpött a tolvajjal): a hibátlan birtokos ebben az esetben **viasszakapja** a dolgot, ha csak egy napig is birtokolta azt a megelőző évben;
- b) ugyancsak **hibátlan birtokos** áll szemben **hibás birtokossal**, de a dolog az **egész megelőző évben** a hibás birtokosnál volt: az *utrubi* itt nem alkalmazható, mert a hibátlan birtokos **elkészt** igénye érvényesítésével. (Csak perrel érhet el sikert.)
- c) **két hibátlan birtokos** áll egymással szemben: ekkor mindkét fél beszámíthatja elődei **hibátlan birtokát**, és közülük az kapja meg a dolgot, akinek (és elődeinek) birtoka **hosszabb idejű** a másik (és elődei) birtokánál az elmúlt egy évben.

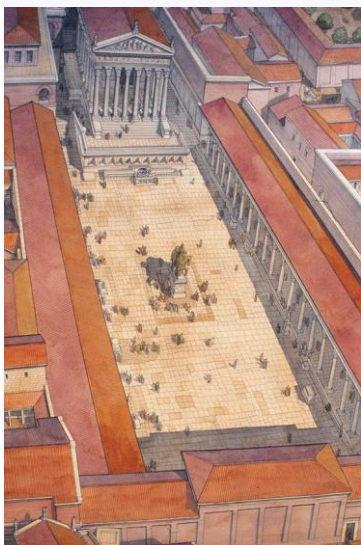
birtokvédelem a posztklasszikus jogban

A *dominatus* belső zavarokkal terhes korában a közrendet, így a fennálló birtokállapotok rendjét is kirívó módon sértő cselekmények elszaporodtak.

Ezeket a késő császárkori jogalkotás **két alapvető módon** igyekezett megfékezni:

- a) Avégből, hogy **minden offenzív önségélyt elnyomjon**, a kivetőnek az ellene indult eljárásban **nem engedték meg** a felperes korábbi **hibás birtokára való hivatkozást**, az *exceptio vitiosae possessionis*.

A birtokvédelem során ezentúl a birtokállapot megzavarásakor „**pillanatnyi birtokot**” (*momentaria possessio*) kell visszaállítani, s **nem lehetett többé az előzményekre visszanyúlni**.

birtokvédelem a posztklasszikus jogban (2)

- b) A birtokvédelmi eljárás mellé **szigorú büntető rendszabályok** is társultak, korlátozandó az önhatalmat.

1. **Constantinus** rendelete értelmében az **erőszakkal elvett dolog visszaadandó**, és

- ha a kivető a majdani tulajdonperben **jogosultlannak** bizonyul, akkor száműzetés és vagyonelkobzás vár rá,
- ha pedig **jogosultnak** bizonyul, dolgának csak felét kapja vissza, a másik fele a *fiscus*-ra száll.

2. Később **II. Theodosius** és **III. Valentinianus** rendelete, melyet **Justinianus** is átvett, elejtette az önségély igénybevétele miatti aránytalanul szigorú közbüntetést.

Ezután ha **tulajdonos** folyamodott önségélyhez elveszt **tulajdonát** a kivetett javára,

ha pedig egy **nem jogosult**, akkor ez a dolog kiadásán felül csupán még a dolog értékének megfelelő összegű **bírságot** is tartozik fizetni ellenfelének.

birtokvédelem a jusztniánuszi jogban

Justinianus szakított azzal az elképzeléssel, hogy a fennálló birtokrend egyedül büntetőjogi szankciókkal is biztosítható, és visszatért a klasszikus kori **possessorius birtokvédelem** bevált intézményéhez, amelyen azonban részint **eljárási**, részint **anyagi jogi** tekintetben több változtatást eszközölt, nevezetesen:

- a) az *interdictum* elnevezést hagyományból továbbra is megtartva, az eladdig peren kívüli jellegű jogsegélyt, mint **actio extraordinaria**-t bíróság előtt **cognitiós eljárás** keretében lebonyolódó **rendes, bár EGYSZERŰSÍTETT** peres eljárássá tette;
- b) meghagyva az önvédelem lehetőségét a **meglévő birtok** védelmére (önvédelem megengedett), **megtiltotta** a kivetettnak, hogy a **birtok visszaszerzése** érdekében önszegélyhez, tehát erőszakhoz folyamodjék (AZ ÖNSEGÉLY TILOS).
- c) eltörölte az *utrubira* vonatkozó külön szabályokat (hibátlan birtokostól való visszaszerzés lehetősége, *accessio possessionis*), és az **ingók védelmére is** az **ingatlanok birtokvédelmének** szabályait rendelte alkalmazni, vagyis az ingók esetében is a birtok **perindításkori hibás vagy hibátlan** volta számított.

birtokvédelem a jusztniánuszi jogban (2)

Fenti reformok eredményeként a jusztniánuszi jogban **két birtok-interdictum** maradt meg:

1. Az **interdictum uti possidetis**, amelyet most már bármely dolog (**ingó vagy ingatlan**) hibátlan birtokának védelmére alkalmaztak, elsősorban a **BIRTOKHÁBORÍTÁS** elhárítására.

Mivel azonban továbbra is **mindkét félhez** szólt (*duplex*), arra is alkalmas volt, hogy vele a birtokból kivetett hibátlan birtokos a kivetőtől (a jelenlegi tényleges, de hibás birtokostól) a **dolgot visszaszerezhesse**.

Itt tehát megmaradt a zavaró fél **exceptio vitiosae possessionis**-a a háborítás ellen védelmet kérvél szemben, ezért az *interdictum* továbbra is a **tulajdonper előkészítésére** szolgált, amelyben a kedvező alperesi pozíciót a birtokvédelmi eljárás nyertese foglalja majd el.

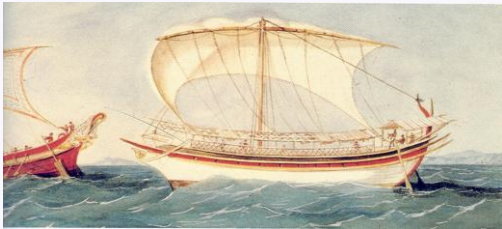
birtokvédelem a jusztniánuszi jogban (3)

interdictum uti possidetis

-2.	Eredetileg A hatalmában volt az ingatlan	
-1.	Az ingatlant F elvette tőle erőszakkal	
1.	Erre A visszakarja tőle venni az ingatlant, de ez nem sikerül, de zavarja F -t a birtoklásban	
2.	F a zavarás ellen interdictumot kér a praetortól	
2a.	Ezzel szemben A kifogást emel és F hibás birtoklására hivatkozik (exceptio vitiosae possessionis)	
3.	Praetori vizsgálat (duplex)	
4.	A nem tudja bizonyítani, hogy F korábban erőszakkal vette el tőle a dolgot, vagyis, hogy F hibás birtokos	A sikeresen bizonyítja, hogy F korábban erőszakkal vetette őt ki az ingatlan birtokából
5.	A praetor F -nél hagyja a dolgot, eltiltja A -t a zavarástól	A praetor visszaadja A -nak a dolgot
	(megtartó hatály)	(visszaszerző hatály)

birtokvédelem a jusztniánuszi jogban (4)

2. Az *interdictum de vi* (a források néha a régi *unde vi* néven is emlegetik), mely az önhatalmú (*clam* vagy *vi*) cselekménnyel **ELVONT** ingó vagy ingatlan dolog birtokának **visszaszerzésére** szolgál, s amely **két vonatkozásban** is a klasszikuskori *interdictum de vi armata* szabályait követi:
- a) a kereset a **kivetéstől számított egy éven túl is**, a rendes elévülési időn (30 éven) belül indítható,
 - b) a kivető **nem védekezhetik exceptio vitiosae possessionis**-szal, hanem ki kell adnia a dolgot, mivel azt a kivetett többé **közön-séges erőszakkal sem** veheti vissza a hibás birtokostól.

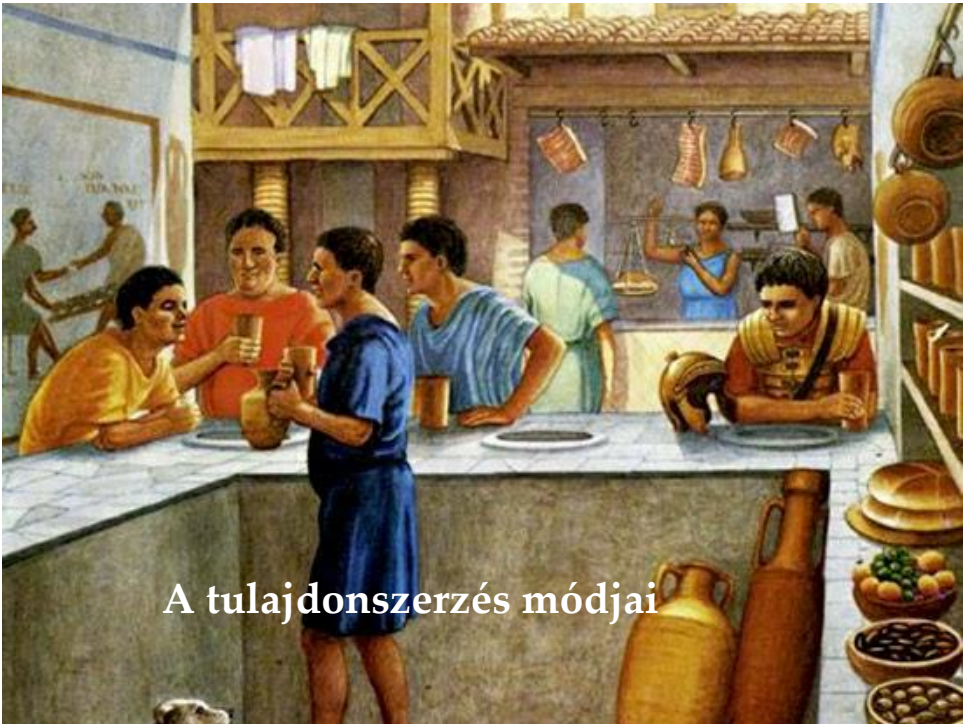

birtokvédelem a jusztiniánuszi jogban (5)

interdictum de vi

Az *interdictum de vi* (egy éven túl), aki a felperest erőszakkal verte ki az ingatlan birtokából.
Ellene nem hozható fel az *exceptio vitiosae possessionis*, vagyis az erőszakot alkalmazó nem hivatkozhat a felperes vele szembeni hibás birtokára.

-2.	Eredetileg A hatalmában volt az ingatlan
-1.	Az ingatlant F elvette tőle erőszakkal
1.	A kivette F -t meg nem engedett erőszakkal az ingatlanból, tehát A birtokolja azt
2.	F a visszaszerzés érdekében interdictum ot kér a praetortól
3.	Praetori vizsgálat (simplex)
4.	A praetor megállapítja az erőszakkal történt kivetést
5.	Visszaadja a dolgot F -nek
	(visszaszerző hatály)

quiritar tulajdon

A római tulajdon (*dominium ex iure Quiritium*) létrejöttéhez három feltétellel együttes megléte volt szükséges, melyek valamelyikének hiánya sajátos tulajdoni alakzatokat eredményezett:

- a) a *quiritar* tulajdon alanya csak *ius commercii*-vel bíró önjogú személy, azaz *civis* vagy legalábbis *Latinus* lehetett.
- b) *quiritar* tulajdon tárgyául csak erre alkalmas dolog szolgálhatott. Ilyen volt minden forgalomképes dolog a tartományi telek kivételével.
- c) a *quiritar* tulajdont csak erre **alkalmas szerzésmóddal** lehetett megszerezni.

a szerzésmód

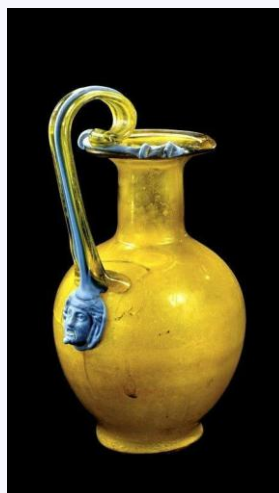
A tulajdonkeletkezési módok (szerzésmódok: *modus acquirendi dominii*)

olyan **tényállások**, melyekhez **a jogrend azt a joghatást fűzi, hogy egy bizonyos személy valamely dolog tulajdonosává lesz;**

aki be akarja bizonyítani, hogy tulajdonosa egy dolognak, annak **valamelyik tulajdonkeletkezési mód fennforgását** kell igazolnia;

az egyszer megszerzett tulajdont azután mindaddig fennállónak kell tekinteni, amíg egy **másvalaki** a tulajdon tárgyára nézve újabb szerzésmódot nem tud bizonyítani, amivel egyúttal a másik fél korábbi tulajdonát is megszünteti.

Számos ilyen tényállás van, melyeket a mai joghoz hasonlóan a római jog is **TAXATÍVE** sorol fel, tehát a felek magánautonómiája nem terjed ki új szerzésmódok létesítésére.

a szerzésmódok csoportosítása (1)

1. *acquisitiones civiles* és az *acquisitiones naturales (iuris gentium)* a római hagyomány egy bizonyos szerzésmódot vagy az ősi *civiljogon* alapulónak tekintett, vagy pedig a *ius gentium*ből származónak

• <i>mancipatio</i>	<i>traditio</i>
• <i>in iure cessio</i>	+ valamennyi ún. eredeti szerzésmód
• <i>usucapio</i> _____	(az <i>usucapio</i> kivételével)
• a római államtól való tulajdonszerzés	
(<i>venditio sub hasta seu corona</i>),	

Mindkét szerzésféleség *quiritar* tulajdonjogot eredményezett, ezért a szembeállításnak gyakorlati jelentősége valójában nem volt.

2. *acquisitiones necessariae* (kényszerű) és *acquisitiones voluntariae* (akaratlagos) szerzésmódok

A kényszerű szerzések esetében adva van egy régebbi tulajdonjog, az újabb szerzés ennek egyszerű következménye,
pl. az *alluvio*, *avulsio*, *alveus derelictus*, elvált gyümölcs tényállásainál.

Az akaratlagos szerzéseknél a tulajdonkeletkezés a szerző fél akaratán nyugszik, mely lehet

- **egyoldalú**, pl. *occupatio*, gyümölcsök *perceptio*ja, hagyaték elfogadása,
- **kétoldalú** akaratmegegyezés, pl. tulajdonátruházás.

a szerzésmódok csoportosítása (2)

Alapvető jelentőségű a mai jogokban és a római jogban is a szerzésmódok felosztása

3. EREDETIekre (*acquisitio dominii originaria*) és SZÁRMAZÉKOSokra (*acquisitio dominii derivativa*)

a) EREDETI szerzésmód

amelyik nem tételezi fel valaki előző tulajdonjogát, hanem a tulajdonkeletkeztető tényállás **teljesen új tulajdonjogot** hoz létre.

Két esetcsoportja lehetséges:

- a tulajdonjog olyan dologon keletkezik, melyen eladdig **senkinek sem volt tulajdonjoga** (pl. uratlan dolog foglалásánál);
- a dolog **valakinek tulajdonában van**, de
 - a szerző fél a tulajdonos közreműködése nélkül, saját tényével teremt magának tulajdonjogot (pl. idegen dolog gyümölcsseinek jóhiszemű beszedésével, más dolognak jóhiszemű feldolgozásával),
 - a tulajdonjogot tőle is független tény, természeti esemény vagy harmadik személy cselekménye folytán szerzi meg (pl. a dolgok egyesülésénél)

az így létrejött tulajdonjog **terjedelmében NEM igazodik** a dologon korábban esetleg fennállott és a szerző ténnyel megszüntetett tulajdonjoghoz:

ha a tulajdonjog szolgálommal, haszonélvezettel, zálogjoggal volt megterhelve, az eredeti úton szerző **TEHERMENTESEN** szerez tulajdont

(eltérés: az *usucapionál* !!).

a szerzésmódok csoportosítása (3)

b) SZÁRMAZÉKOS tulajdonszerzés

más meglévő tulajdonjogának megszerzése ettől a másik személytől

a szerző nem új tulajdonjogot teremt, hanem a magáét **az előd tulajdonjogából származtatja** le,

a jogrend itt a szerző félnél **ugyanolyan terjedelmű tulajdonjogot** ismer el, mint amilyen az elődnél fennállott:

- ha a tulajdonjog az elődnél idegen dologbeli joggal volt terhelve, a szerzőnél is ilyen marad,
- ha pedig az előd egyáltalán nem volt tulajdonos, az utód sem lesz azzá:

**„NEMO PLUS IURIS ad
alium transferre potest,
quam ipse haberet.”**

a szerzésmódok csoportosítása (4)

a származékos szerzést **jogutódlásnak** (*successio*) nevezzük, amely kétféle lehet:

- **különös jogutódlás** (*singularis successio*), ha csupán **meghatározott dolgok** tulajdona száll át az utódra,
- **egyetemes jogutódlás** (*universalis successio*), ha valaki **egész vagyona**, benne az őt illető tulajdonjogok is, mint egység (*per universitatem*) egyetlen aktsal (*uno actu*) szállnak át a jogutódra,
 - **élők közti** (*inter vivos*) ügylettel, amilyen pl. az önjogú örökbefogadása, önjogú nő *manus* alá kerülése, vagy
 - **halál esetre** szólóan (*mortis causa*), mint az öröklésnél.

szerzescím (*iusta causa / iustus titulus acquirendi*)

Általában a származékos tulajdonszerzésnél meg kell különböztetni magát a szerzémódot (*MODUS acquirendi dominii*) az ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ szerzescímtől (*TITULUS acquirendi dominii*),

amely nem más, mint egy elidegenítő ügylet, amelyet a jogrend a **tulajdonszerzés igazolására** alkalmasnak ismer el, és aminek a szerzémód a reális végrehajtása

(pl. vételnél *titulus* az adásvételi szerződés, *modus* az áru átadása, amely egy-szersmind teljesítése is a vételi szerződésben foglalt kötelezettségnek.)

A SZERZESCÍM, adja meg a **TULAJDONSZERZÉS IGAZOLÁSÁT**, de csupán kötelmi követelési jogot biztosít a jogutódnak, a tulajdonátszállás ellenben a szerzémóddhoz, mint a külvilág számára is észlelhető mozzanathoz **fűződik** (természetesen mindenkor az előd tulajdonjogát feltételezve – a „*nemo plus iuris*”-elve miatt)

A szerzescímekkel a leggyakoribb átruházó ügylet, a *traditio* esetében (*iustae causae traditionis*) találkozunk, de a *traditio* útján szerző általában elbirtoklásra szorul, s így az átruházási jogcím egyszersmind elbirtoklási jogcím (*iustus titulus usucapionis*) is lesz, a többi elbirtoklási jogcím mellett.

a szerzémódok csoportosítása (5)

4. A **szerzescímnek** a tulajdonszerzésben betöltött szerepe alapján a következő csoportosítást tehetjük:

- a) **causalis** szerzémódok – a *iustus titulus* a szerzémód tényállás eleme: *traditio, usucapio*
- b) „**causátlan**” szerzémódok (helyesebben: **causát elhallgató – absztrakt** szerzémód): *mancipatio, in iure cessio*
- c) a **causát eleve tartalmazó** szerzémódok: *occupatio, thesauri inventio, accessio, fructum perceptio, specificatio*

5. Magánjogi (*acquisitio iuris privati*) és közjogi (*acquisitio iuris rublici*) szerzémódok:

- **magánjogi** szerző ügyleten vagy tényen alapul,
- az **állam** közföldeket tulajdonba oszt ki (*dare, adsignare*) magánosoknak vagy községeknek, ill. amidőn az állam elvonja valamely ingatlan tulajdonát az eddigi tulajdonostól (kisajátítás)

Eredeti szerzősmódok

a foglalás (*occupatio*)

Az *occupatio* gazdátlan (URATLAN) dolognak (*res nullius*) birtokbavétele, amellyel a foglaló nyomban civiljogi tulajdonjogot szerez.

a tulajdonkeletkezés tényállása **a birtokbavétel**, ezért okkupálni csupán birtoklásra képes, azaz legalábbis korlátozottan cselekvőképes személyek tudnak (a hatalomalattiak természetesen a családfe, a rabszolgák a gazda részére).

a birtokbavételnek **NEM KELL** kifejezett **tulajdonszerzési (elsajátítási) szándékkal** történnie – aki gazdátlan dolgot vesz birtokba, ezáltal megszerzi a tulajdonjogot akkor is, ha a dolgot csupán elvesztettnek tartja, azaz, ha akarata nem is irányul tulajdonszerzésre.

occupatio (2)

*occupatio*ra alkalmas dolgok a következők:

1. az ún. **res omnium communes**, vagyis
a levegő, a szabadon mozgó víz,
a tengerfenék és a tengerpart a legnagyobb hullámverés határáig.
Ezeket nagy tömegük miatt senki sem veheti kizárólagos uralomba, de belőlük egy részt bárki tetszés szerint elsajátíthat, a tengerben vagy a tengerparton építményt emelhet, s ennek fennállása idejére a beépített rész tulajdonjogát is megszerzi;
2. a **tengerben keletkezett sziget**;
3. a **tenger termékei** – a tengerparton található dolgok, pl. borostyánkő.
4. a természetes szabadságban élő **vadállatok**. Ezek **bárki által bárhol** elejthetők, ill. elfoghatók.
- a **szelídített vadak** felett addig marad meg a tulajdonjog, amíg ezek megőrzik visszatérési szándékukat (**animus revertendi**),
(a szelídített vadtól megkülönböztetendő a **háziállat**, amely ha elkóborol vagy akár elvadul is, nem válik uratlanná, elfogása tehát lopásnak minősül)
5. az ellenség dolgai (**res hostiles**) - **occupatio bellica**, a hadi foglalás = **res bellica** magántulajdonba kerülhet **venditio sub hasta seu corona** által.

occupatio (3)

6. az elhagyott dolgok (**res derelictae**), amelyek uratlanná (**res nullius**) váltak azáltal, hogy tulajdonosuk róluk **tulajdon-feladási szándékkal** (**animo derelinquendi**) véglegesen lemondott: az ingót eldobta, az ingatlant elhagyta;
mivel rendszerint nem állapítható meg teljes bizonyossággal, hogy a derelinkváló valóban tulajdonos volt-e, az elhagyott dolgot okkupáló szabályként elbirtoklásra (**usucapio pro derelicto**) szorul.

- külön szabály volt az ún. **iactus missilium** esetében. A nép közé szórt **missilia** (pénz, ill. más érték, pl. gabonajegy, cirkuszi, színházi belépőjegy) nyomban a birtokbavétellel a felszedő tulajdonába kerül, aki tehát nem szorul elbirtoklásra.

az eldobált (derelinkvált) dolgok, a pénzdarabok (és más **missiliák**) nem azonosíthatók, más hasonló dolgoktól meg nem különböztethetők, emiatt elbirtoklásuk megkövetelése nem járható

a jogrend a felszedőt – miként a pénz birtokba vevőjét mindenkor – már az *occupatio*tól kezdődően **rögtön** tulajdonosnak tekintette

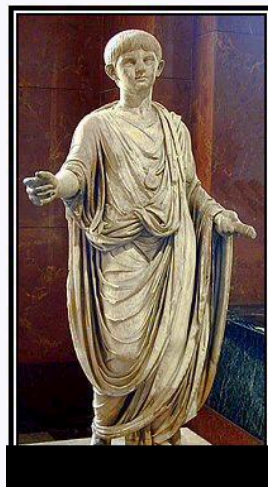

a kincstalálás (*inventio thesauri*)

A kincs (*thesaurus*) olyan /értékes /ingó dolog, mely /emberemlékezetet meghaladó idő óta el volt rejtve, úgy hogy /tulajdonosa többé ki nem deríthető.

A kincs tehát nem gazdátlan dolog. Van tulajdonosa (többnyire az elrejtő örököse), de kiléte nem állapítható meg – mert emberemlékezetet meghaladó idő óta van elrejtve, és ebből az okból **nem tudjuk, ki a tulajdonosa**.

A tulajdonszerzés tényállása a megtalálás (***inventio***), nem pedig a birtokbavétel, ezért pl. a hét éven aluli serdületlen is találhat kincset, holott okkupálni képtelen.

a kincstalálás (*inventio thesauri*) (2)

a kincs feletti tulajdonszerzés szabályainak fejlődése:

1. Hadrianus előtt a római jog a kincset a telek részének tekintette, és azt mindenkor **a telek tulajdonosának** juttatta.
2. Hadrianus egy rendelete értelmében
 - a saját telekben, valamint a **res sacrá**ban és **religiosá**ban talált kincs teljes egészében **a találóié**,
 - az idegen telekben véletlenül (***non data opera***) talált kincsen pedig a találónak és a telektulajdonosnak fele-fele arányban **közös tulajdona** keletkezik.
3. Marcus Aurelius rendelete szerint azonban valamennyi forgalmon kívüli telken talált kincs **fele a kincstárt** illeti.
4. Leo és Zeno császárok 474. évi rendelete kimondta, hogy a találó nem tarthat igényt az egyébként neki járó részre, ha a telektulajdonos engedélye nélkül kutatott kincs után, vagy a kutatás közben varázseszközöket használt - Justinianus ezt átvette.

dolgok egyesülése

/különböző személyek tulajdonában lévő dolgok
/egyesülése /egy összetett dologgá akkor idéz
elő tulajdonváltozást, ha a kapcsolat

ún. **ERŐS egyesülés**, vagyis ha a dolgok szétválasztása csak aránytalan károsodás vagy aránytalan költsékezés árán, illetőleg egyáltalán nem eszközölhető.

Ellenkező esetben az egyesülés **GYENGE**, amely nem eredményez végleges tulajdonváltozást, minthogy azonban a tulajdonos az egyesülés tartama alatt az egyesült dolgok birtokosától a maga dolgát tulajdonperrel nem követelheti, azt mondjuk, hogy a tulajdonjog „nyugszik” (*dominium dormit*)

a nyugvó tulajdonjog azonban ismét feléled, ha a dolgok közti kapcsolat megszűnik, sőt bizonyos esetekben a birtokostól a szétválasztás is követelhető *actio ad exhibendum*mal (felmutatási kereset).

dolgok egyesülése (2)

Az **ERŐS EGYESÜLÉS** lehet **alárendelő** és **mellérendelő**. Köztük a jogi következmények szempontjából van különbség.

a) Alárendelő egyesülésnél (**accessio**) az egyik dolog a másiknak alkatrésze (**accessioja**) lesz, s tulajdonát a fődolog (**res principalis**) tulajdonosa szerzi meg.

- a mellékdolog volt tulajdonosa **kártalanítást** követelhet, feltéve, ha az egyesülést nem az ő rosszhiszemű magatartása idézte elő;
- ha a létrejött összetett dolgot ő birtokolja, a tulajdonos **vindicatio**jával szemben **exceptio dolit** hozhat fel, **kártalanítási** igénye kielégítéséig pedig a dolgot visszatarthatja (**retentio**).

b) Mellérendelő egyesülésnél az egyesült dolgok egyikét sem lehet sem fődolognak, sem **accessionak** tekinteni, ezért a jogrend az új dologon **tulajdonközösséget** (**condominium**) keletkeztet az egyesült dolgok tulajdonosai között,

dolgaik értéke arányában

Fontos:

Az erős dologegyesülés akkor esik az eredeti tulajdonszerzés körébe, ha az egyesülés (1) **természeti esemény** vagy (2) **emberi cselekmények** folytán állott elő.

ingatlanhoz járuló *accessiok*

Közös vonásuk, hogy

- mindig az ingatlan a fődolog, a vele egyesült dolog pedig osztja ennek jogi sorsát (az „*accessio solo cedit*” elve alapján)
 - mindig erősnek bizonyul, akkor is ha gyakorlatilag elválaszthatók lennének az egyesült dolgok
- a folyóparti telkekkel kapcsolatos *accessiok*
alluvio (iszaplerakódás) – *avulsio* (sodorvány)
 elhagyott folyómeder (*alveus derelictus*) - a folyókban keletkezett sziget (*insula in flumine nata*),
 - Satio* (bevetés), *implantatio* (beültetés)
 - beépítés-ráépítés (*inaedificatio*)
 - valaki saját telkén építkezett egészben vagy részben idegen anyaggal. Az anyag tulajdonjoga a **BEÉPÍTÉS** tartama alatt nyugszik, és csak az épület elbontásával éled fel újra – *a. de tigno iuncto*, majd *a. ad exhibendum*
 - valaki saját anyaggal **ÉPÍT RÁ idegen telekre** – az építmény ebben az esetben is osztja a telek sorsát az általános elvek szerint.
 A klasszikus jogban utóbbi esetben mérvadó az építkező *jóhiszeműsége* (költségei megtérítése, illetve építmény megszünte utáni *vindicatio*) vagy *rosszhiszeműsége* (csak *ius tollendi* – elviteli jog illette meg).

ingó dolgok egyesülése

alárendelő egyesülés

gyakran problematikus, hogy melyik dolog veendő fődolognak?

Sabinianusok: a nagyobb tömegű vagy nagyobb értékű dolog,

Proculianusok: amelyik az egyesített dolognak gazdasági szempontból a lényegét adja

esetei:

- beszövés, ill. hímzés (*textura*), írás (*scriptura*), festés (*pictura*)
- hegesztés (*ferruminatio*) és forrasztás (*adplumbatio*)
- egy fémtől különböző fődologhoz járul *accessio*
 pl. hajótörkéhez palló, szekérhez kerék

mellérendelő egyesülés

a) egynemű vagy különmemű folyadékok összeöntése (*confusio*),
 pl. bor borral, olaj olajjal, méz borral

b) egynemű vagy különmemű fémek összeolvasztása, ill. ötvöztetése (*conflatio*),
 pl. arany arannyal, réz rézzel, ezüst ólommal stb.

ha az eredmény

- gyenge egyesülés:
actio ad exhibendum
- erős egyesülés: *condominium actio communi dividundo*

dolgok összekeveredése (*commixtio*)

különböző személyek dolgainak oly módon való összekeveredése, hogy azok egymástól többé meg nem különböztethetők, és meg nem állapítható, hogy melyik darab kié – történhetik véletlenül vagy a tulajdonosok akaratából.

az összekeveredés ténye nem idéz elő tulajdonváltozást, minden egyes darab azé marad, akié korábban is volt

visszakövetelésük akadálya azonban, hogy a tulajdonos a követelése tárgyait vagy egyáltalán nem tudja megjelölni, vagy ezek megjelölése aránytalan nehézséggel vagy költséggel járna, pl. ha más búzájával összekevert árpáját vindikálná.

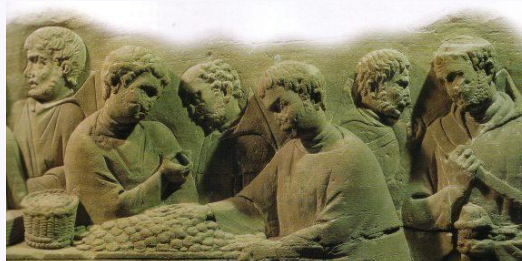
Rei vindicatio helyett ezért csupán *vindicatio pro parte* indíthat a keveréknek az ő dolga értékének megfelelő hányadára – itt tehát mindegyik tulajdonos kap valamennyit a máséból és veszít valamit a magáéból
a tulajdonváltozás oka NEM a *commixtio* ténye, hanem a dologi *arbitraria actio*ban hozott **bírói ítélet** volt.

pénz összekeveredése (*commixtio nummorum*)

különleges szabály áll arra az esetre, amidőn valaki **pénzegyedei** oly módon keverednek össze máséval, hogy azokat egymástól többé megkülönböztetni nem lehet

a **saját pénz közé bekevert idegen pénzdarabok** a felismerhetőséggel együtt mintegy régi egyediségüket is elvesztették, mint régi egyedek megszűntek, „elhasználódtak” (*consumptio nummorum*), és

a birtokosnak rajtuk **új tulajdona** keletkezik, aki azután mint jogalap nélkül gazdagodó, kötelmi alapon tartozik a nyert összeget visszatéríteni (*condictio certae pecuniae*)

a gyümölcszedés (*fructuum perceptio*)

Gyümölcs (természetes gyümölcs, hozadék: *fructus naturalis*) alatt értjük

- egy **anyadolognak** olyan
- **időszakonként** visszatérő
- **természetes** NÖVEKMÉNYét, mely
- az **állag sérelme nélkül** jön létre.

1. a **növényvilág termékei**, a szántóföld, kert, rét hozama
(+ a fakitermelésre szolgáló **erdő** vágásra érett és az okszerű gazdálkodás mellett kitermelhető része)
2. az **állattenyésztés** hozadéka: a háziállatok gyapja, szőre, tolla, teje, tojása, továbbá a nőtényállatok szaporulata - *summissio*
(a **rabszolganő gyermekét** [*partus ancillae*] a klasszikus jog nem tekinti gyümölcsnek – ok: a rabszolgák különösen becsessé vált szaporulatát nem a gyümölcszedésre jogosult hasznélvezőnek, hanem a tulajdonosnak akar-ták juttatni)
3. gyümölcs a **bányáknak** az okszerű gazdálkodás szabályai szerint kitermelhető hozama, bár ez itt végső soron az állag sérelmével jön létre

Az elválasztást megelőzően a függő gyümölcs (*fructus pendens*) még nem önálló dolog, hanem csupán dologrész, mely a földolog jogi sorsát osztja.

De: mint jövőbeli dolognak jogi jelentősége a függő gyümölcsnek is lehet, pl. eladható, jelzálogul leköthető

a gyümölcszedés (2)

Önálló dologgá a gyümölcs az elválással lesz, mely történhetik

- természetes úton, vagy
- emberi tevékenység következtében

Az elvált gyümölcs felett **EREDETI módon**

- részint **már** az **elválással** (**SEPARATIO**),
- részint az elvált gyümölcs ezt követő **beszedésével** (**PERCEPTIO**), vagyis birtokba vételével szerezhető tulajdon.

a) Már az **ELVÁLÁSSAL ipso iure** (a jog erejénél fogva) **szerzi meg a gyümölcsöt:**

1. az anyadolog **tulajdonosa**
 2. az anyadolog **jóhiszemű birtokosa** (*bonae fidei possessor*):
bárki tehát, aki az elválás pillanatában a gyümölcsöző dolgot abban a tudatban birtokolja, hogy az őt illeti, de ennek minden egyes **separatió**nál fenn kell forognia
 3. a mezei telek **örökhaszonbérletje** (*vectigalista*, ill. *emphyteuta*)
(egy jogosulatlan harmadik által beszedett gyümölcsöket nyomban saját maga vindikálhatja, és nem szorul a telektulajdonos közreműködésére)
- b) **BESZEDÉSSSEL dologi jogon**, tehát az anyadolog tulajdonosának beleegyezésétől függetlenül szerez tulajdont a gyümölcsökön
a hasznélvező és
a használó.

a gyümölcszedés (3)

(3.) Nem tartozik ellenben az eredeti szerzés-módok közé az az eset, amidőn valaki egy kötelmi viszony alapján jogosult gyümölcszedésre,

pl. a haszonbérelő,
a haszonkölcsönbe vevő,
a függő gyümölcs vevője, stb.

Ezeket az anyadolog tulajdonosa eltilthatja a *perceptió*tól, megakadályozván eképpen tulajdonszerzésüket (emiat azonban a kötelmi viszony alapján kártérítést követelhetnek).

A kötelmi jogosult *perceptió*ja tehát valójában nem más, mint a közte és a gyümölcszedésre dologilag jogosult között végbemenő hallgatólagos *traditio* (*quasi-traditio*), vagyis származékos szerzés.

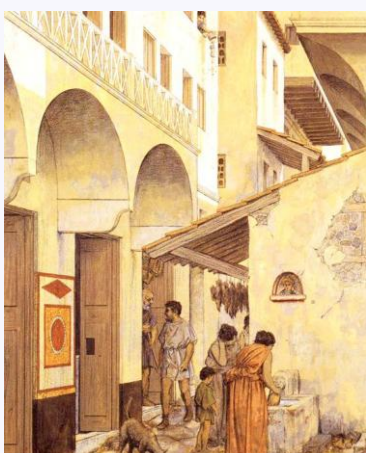
a jogi gyümölcs

A gyümölcszedés szabályai csak a valódi, vagyis a természetes gyümölcsökre (*fructus naturales*) állnak.

Ezekről meg kell különböztetni az ún. „**jogi gyümölcsöt**” (középkori elnevezéssel: *fructus civilis*, a magyar jogi nyelvben: „polgári gyümölcs”),

ami nem más, mint valamely,
akár gyümölcsöző, akár nem
gyümölcsöző **dolog**
használatának átengedéseért
szerződésileg megállapított
ellenérték, többnyire pénz,
(pl. bér, tőkeamat, rabszolga keresménye)

ezek annyiban mennek gyümölcsszámba, hogy a haszonélvezőt illetik, továbbá hogy róluk a tulajdonperben vagy hagyatéki perben alulmaradt alperes elszámolni tartozik.

a feldolgozás (*specificatio*)

A feldolgozás egy dolognak

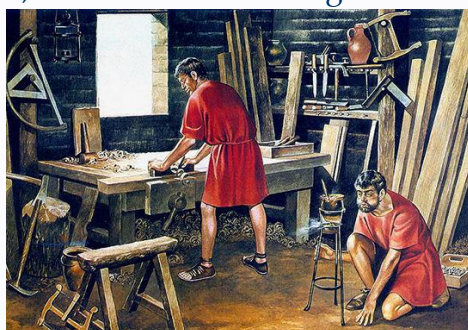
mesterséges átalakítása gazdaságilag **más dologgá** = egy régi dolog anyagából (*materia*) új dolog (*nova species*) előállítása.

A *specificatio* tényállási elemei a következők:

- a) Feldolgozás tárgya csak **idegen ingó** dolog lehet.
- b) A feldolgozónak új dolgot (***nova species***) kell létrehoznia. Nem minden megdolgozás hoz létre új dolgot! Arra, hogy a dolog mikor válik ***nova speciesszé***, az élet felfogása irányadó:
 - nem feldolgozás a puszta rombolás, az anyag részekre bontása, feldarabolása,
 - sem a dolog kijavítása, vagy olyan megmunkálása, amely által csak szebbé, tartósabbá, hasznosabbá lesz.

a feldolgozás (2)

- c) Az új dolognak **emberi munka** eredményeként kell létrejönnie. Egyedül a természeti erők által előidézett változás nem *specificatio*, pl. ha a mustból bor, a csikóból ló lesz.
- d) Szükséges a feldolgozó **JÓHISZEMŰSÉGE**, azaz abban a tudatban kell tevékenykednie, hogy **a sajátját dolgozza fel**. (Más dolognak rosszhiszemű *specificatio*ja esetén az új dolog az anyag tulajdonosát illeti, aki tehát azt a feldolgozótól vindikálhatja.)

feldolgozás - a *nova species* tulajdona

A feldolgozás jogkövetkezménye a klasszikusoknál vitatott volt

1. A régi felfogást követő *sabinianusok* szerint az előállított új dolog marad az anyag tulajdonosáé, ők tehát a feldolgozást még nem ismerik el tulajdonszerzési módnak.
2. A *proculianusok* viszont az új dolgot minden esetben a jóhiszemű feldolgozónak juttatják.
3. Egy közvetítő felfogás szerint az új dolog csak abban az esetben lesz a feldolgozóé, ha eredeti formájába többé vissza nem állítható,
pl. ha deszkából bútor vagy hajó, gabonából liszt, márványtömbből szobor készült
ellenkező esetben marad az anyag a tulajdonosáé,
pl. ha fémből edényt, szobrot állítottak elő.
4. Justinianus a közvetítő felfogást tette magáévá, de azzal a módosítással, hogy ha a feldolgozó a *specificatio* során saját anyagot is felhasznált, akkor az új dolog abban az esetben is övé lesz,
ha régi állapotába vissza is lenne állítható.

a feldolgozó megtérítési kötelezettsége

Ha a feldolgozó teljesen, vagy részben idegen anyagból dolgozott, az ő tulajdonszerzése egy másik személy tulajdonjogának sérelmére történt, aki értelemszerűen követelheti az őt ért anyagi veszteség kiegyenlítését.

Az anyagtulajdonos megtérítési igénye tekintetében azonban különbséget kell tenni:

- a) attól a JÓHISZEMŰ feldolgozótól, aki érvényes jogcím nélkül jutott az anyaghoz
(pl. a szomszédnak küldött gabonát megőrlötte),
condictio útján követelhető a gazdagodás (vagyis az anyag értékének) megtérítése;
ugyanazt követelheti **exceptio doli**val a tulajdonossá vált feldolgozó **rei vindicatio**jával szemben az anyagtulajdonos, ha az új dolgot ő birtokolja;
- b) amennyiben a JÓHISZEMŰ feldolgozó valamely érvényes jogcím alapján jutott az idegen anyaghoz, nem felelős az anyagtulajdonosnak, aki tehát csupán az elidegenítő harmadik ellen fordulhat;
- c) a ROSSZHISZEMŰ feldolgozótól az új dolog is **vindikálható**, s ha tolvaj volt, ezen felül még **actio furti** is megy ellene.

addictio és adsignatio

EREDETI szerzés az is, amidőn a szerző fél egy elidegenítő ügylet alapján jut ugyan egy dologhoz, azon mégis az előd jogától független biztos tulajdoni pozícióra tesz szert = állami javak elidegenítésénél

addictio

Hatósági **addictio** útján szerzi meg az állam vagyonából nyilvános árverésen eladott dolgokat az árverési vevő – zsákmány (*subhastatio*)

+ ilyen módon adták el a *censorok* és a *quaestorok*

- az állam (ingó, szorult helyzetben az ingatlan) vagyonából elidegenítésre szánt dolgokat is,
- a főbenjáró bűncselekmények miatt elítéltek, valamint
- a proskribáltak elkobzott vagyonát,
- az uratlan hagyatékot,
- az állami követelésekre lefoglalt zálogtárgyakat.

adsignatio

Népgyűlési határozaton (*lex rogata*) alapuló közjogi aktussal juttattak az **állami ingatlanokból** ingyenesen földet

- a *coloniák* telepeseinek (*ager divisus et adsignatus*) vagy
- esetenként egyeseknek is (*ager viritanus*).

(*agrimensores - tresviri agris dandis*)

Hasonlóan *quiritar* tulajdonosoknak ismerték el az állami közföldek egyszerű foglalóit is a köztársaság végén, ill. a *principatus* alatt (*agri occupatorii*).